

Aan Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport
t.a.v. de heer P. Blokhuis
staatssecretaris Volksgezondheid, Welzijn en Sport
per email: staatssecretaris@minvws.nl

Datum 29 oktober 2020

Contactpersoon: Marit de Jong

Telefoon 06 47109399

Geachte heer Blokhuis,

Goede ontwikkelkansen voor kinderen, jongeren en gezinnen. Dat is waar professionals en bestuurders in de jeugdhulp en jeugdbescherming elke dag aan werken. De Branches Gespecialiseerde Zorg voor de Jeugd vinden elkaar in de ambitie dat alle kinderen zo thuis mogelijk opgroeien en kinderen en gezinnen daarbij passend hulp krijgen als dat nodig is. In deze brief – als vervolg op onze brief van 17 juni ‘voortgang actielijn 2 Zorg voor de Jeugd’- zoemen we in op de ontwikkelingen rond *het samenwerken met steunfiguren*. Er is veel politieke aandacht voor de inzet van een informele steunfiguur in de jeugdhulp. Dit blijkt onder meer uit de reacties op uw [brief aan de Tweede Kamer](#) over de uitvoering van de motie Van der Staaij over het beter benutten van initiatieven van eigen kracht jeugdigen¹ en de agendering van het onderwerp informele steunfiguren op het bestuurlijk overleg van Zorg voor de Jeugd van 7 oktober.

De BGZJ vindt het belangrijk om vanuit de ervaringen van onze leden inhoudelijk bij te dragen aan het gesprek én de beleidsvorming hierover. In deze brief treft u een overzicht van uitkomsten van een kwalitatieve uitvraag die wij deze zomer onder onze leden over dit onderwerp hebben uitgezet en geven wij aanbevelingen om samenwerking met informele steunfiguren te versnellen.

Opmerking vooraf

Voorafgaand aan dit overzicht willen wij het volgende opmerken. In de vele aandacht voor het onderwerp samenwerken met steunfiguren, klinkt het perspectief van de hulpverleningswereld door; de informele steunfiguur als ‘nieuwe’ interventie in het systeem van zorg voor de jeugd. ‘Informele steunfiguren’ maken deel uit van het gewone leven van een jongere en ouders. Het zijn voor hen belangrijke personen die hen ondersteunen bij het oplossen van soms praktische en soms ingewikkelde problemen. Deze *betekenisvolle andere* is een vriend, tante, zus, moeder, opa, leraar of coach. Ons inziens is de uitdaging voor de komende jaren er vooral voor te zorgen dat jeugdhulpprofessionals open staan voor het belang van deze betekenisvolle andere en in gelijkwaardigheid met hen leren samenwerken.

Opzet uitvraag: brede definitie van samenwerken met steunfiguren

In onze uitvraag aan onze achterban hebben wij de bredere definitie van ‘samenwerken met steunfiguren’ gehanteerd. Daarbij hebben wij ons niet beperkt tot het expliciet vragen naar *informeel mentorschap* waarmee vaak de methode *JIM* wordt bedoeld. Door de bredere

¹ [Kamerbrief](#): uitvoering motie beter benutten initiatieven voor versterken eigen kracht jeugdigen

omschrijving van samenwerken met steunfiguren te gebruiken, was de vraagstelling beter te herkennen voor onze achterban en blijkt een deel – naast de methode JIM- ook andere werkwijzen en methoden te gebruiken die het netwerk rondom een jongere en het gezin kunnen versterken.

De uitkomsten zijn in deze brief verwerkt. Allereerst schetsen we een beeld van de uitgangspunten en verschillende vormen van samenwerking met informele steunfiguren. Daarna beschrijven we de kansen, belemmeringen en oplossingsrichtingen die de respondenten hebben aangegeven. Tenslotte eindigen we met een concrete actie die wij als BGZJ inzetten om versnelling te realiseren.

Uitgangspunten en vormen

Uitgangspunt voor professionals is dat kinderen en hun ouders bij passende hulp zoveel mogelijk zelf de regie houden. Door de eigen kracht van het kind en het gezin te versterken, is de impact van de formele hulp groter en het resultaat voor de jongere en het gezin duurzamer. Samenwerken met een steunfiguur of het informele netwerk rondom een jongere is dus van wezenlijk belang en is daarom ook opgenomen in de [richtlijnen jeugdhulp](#)².

Zeker in tijden van tegenslag en moeilijkheden zijn relaties en steun van de mensen in onze directe omgeving -naast eventuele professionele hulp- van belang. Het versterken van eigen kracht en het gewone leven van jeugdigen en gezinnen is daarom een belangrijk onderdeel in de jeugdhulpverlening en het professioneel handelen van jeugdhulpprofessionals. Bij kinderen met een levenslange en -brede zorgvraag is de ondersteuning van ouders en hun netwerk veelal de kern van de hulpverlening.

Het samenwerken met steunfiguren is maatwerk met een grote variatie in functie en doel van de steun die een steunfiguur biedt. Het benutten en versterken van het sociale netwerk van jongeren en gezinnen door steunfiguren in de hulpverlening te betrekken, moet passend zijn bij de wensen en de hulpvraag van het kind en de ouders. Die kunnen heel verschillend zijn, gelet op de aard en ernst van een beperking of stoornis, de relatie tussen ouder en kind en de problemen die het kind en de ouders op de verschillende leefgebieden (school, thuis, werk) hebben. Dit maakt dat er ook variatie is in het samenwerken met betekenisvolle anderen/steunfiguren uit het netwerk van een jongere.

Zo werken professionals vanuit het [familiegroepsplan](#) en vanuit [Sociale Netwerk Strategieën](#). Er worden Eigen Kracht Conferenties gehouden, vrijwillige deeltijd pleegzorg ingezet en er wordt gewerkt met [Pleegmaatjes](#), [eigen ingebrachte mentoren](#), [bijzondere vriendschappen](#), [buurtgezinnen](#), [support-gezinnen](#), [steungezinnen](#) en [very important person's](#). [FACT-jeugdteams](#) werken met [resourcegroepen](#) vanuit de R-ACT methode. Tenslotte is binnen de verschillende vormen van intensieve ambulante jeugdhulp (zie onze [brief dd. 17 juni 2020 voortgang actielijn 2](#)) het versterken van het gewone leven een belangrijke factor. Een informele steunfiguur, bijvoorbeeld in bovenstaande vormen, kan daarbij helpend zijn.

Kansen en belemmeringen

Zorgaanbieders onderschrijven het belang van samenwerken met een steunfiguur om daarmee het eigen netwerk van een jongere en het gezin te versterken, zo blijkt uit de uitvraag. Als positieve effecten noemen ze dat een steunfiguur vaker beschikbaar voor de jongere is, meer invloed op de jongere heeft, maar dat een steunfiguur ook de sociale vindbaarheid,

² De Richtlijnen Jeugdhulp en jeugdbescherming geven onderbouwde aanbevelingen voor het professionele handelen op basis van wetenschap, praktijkkennis en ervaringskennis van cliënten. Ze vormen een veldnorm voor jeugdprofessionals. Via beroepsregistratie zijn jeugdprofessionals er aan gehouden om de richtlijnen te gebruiken. De richtlijnen zijn ontwikkeld op initiatief van de BPSW, NIP en NVO.

veerkracht en zelfredzaamheid van de jongere kan vergroten. Daarnaast maakt een steunfiguur - als intermediair tussen gezin en hulpverlening - de hulpverlening effectiever, vergroot het de motivatie van jongere en ouders voor behandelingen en hulp en 'dwingt' een steunfiguur hulpverleners om naar alle leefgebieden van een jongere te kijken. Een steunfiguur zorgt voor een verbinding met het 'normale' leven, helpt bij het bieden van perspectief en kan ervoor zorgen dat professionele hulp eerder wordt afgesloten.

Zorgaanbieders zien echter ook belemmeringen. Zo is het vinden van een steunfiguur die duurzaam betrokken wil blijven bij een gezin niet altijd gemakkelijk. Soms is er onduidelijkheid in de rolverdeling, waardoor een hulpverlener niet meer voldoende kan en mag binnenkomen bij het gezin. Het werken met steunfiguren vraagt om een andere houding van hulpverleners: minder overnemen en meer een gezin coachen om zelf (eventueel met het netwerk en steunfiguren) oplossingen te vinden. Het betrekken van steunfiguren in de hulpverlening maakt het soms juist complexer. Er wordt een extra persoon aan het hulpverleningsteam toegevoegd met een heel andere rol en verantwoordelijkheden: een steunfiguur moet geen hulpverlener worden.

Daarnaast geven de respondenten aan dat het goed leren samenwerken met steunfiguren tijd, training en maatwerk vergt, en daarvoor zijn onvoldoende financiële middelen beschikbaar. Daar komt bij dat professionals doorgaans geen cliëntcontacttijd kunnen schrijven voor contact met het netwerk als de jongere daar zelf niet bij aanwezig is. Jongeren, ouders en professionals hebben soms ook andere verwachtingen en normen. Zo zijn er gezinnen die vinden dat de hulpverlener problemen moet oplossen en er zijn hulpverleners die sommige steunfiguren niet geschikt vinden, terwijl ze voor het gezin wel belangrijk zijn. Ook zijn er ketenpartners die de werkwijze met steunfiguren niet omarmen, waardoor steunfiguren onvoldoende in positie blijven. Tenslotte geven respondenten aan dat in relatie tot privacyrichtlijnen het samenwerken met steunfiguren soms leidt tot een zoektocht naar wat wel en niet kan.

Welke oplossingsrichtingen zijn er?

De respondenten uit de uitvraag benadrukken dat het belangrijk is dat professionals, zorgaanbieders en de gemeenten in het belang van het kind/gezin samen één visie ontwikkelen ten aanzien van het samenwerken met steunfiguren. Daarbij is het noodzakelijk dat gemeenten zorgaanbieders ook financieel in staat stellen om professionals te trainen om goed met steunfiguren te kunnen samenwerken. De knelpunten rondom privacy spelen vooral bij de meer geformaliseerde manier van werken met steunfiguren, zoals bij de JIM-methodiek. Hier zullen zorgaanbieders, jongere en ouders en de steunfiguur bij de start van het hulpverleningstraject heldere afspraken moeten maken over of en zo ja, welke informatie een steunfiguur direct van de professional krijgt. Die afspraken moet een zorgaanbieder vervolgens in een toestemmingsverklaring vastleggen en deze door alle partijen laten ondertekenen. Ook is het van belang dat verwijzers en gezinnen vanaf de aanmelding duidelijke informatie krijgen over de werkwijze met steunfiguren.

Daarnaast raden de respondenten aan dat in de opleiding en bijscholing van jeugd- en gezinsprofessionals niet alleen meer aandacht komt voor de systeembenadering, maar ook voor motiverende gesprekstechnieken en voor het doorzettingsvermogen dat professionals nodig hebben om het samenwerken met een steunfiguur te doen slagen. Daarnaast willen professionals meer van elkaar leren over hoe om te gaan met steunfiguren die een negatieve invloed op de jongere en het gezin hebben. Tenslotte is het belangrijk dat gemeenten het

ook financieel mogelijk maken dat jeugdhulpprofessionals contacttijd met het netwerk – zonder aanwezigheid van de jongere- kunnen schrijven, en dat steunfiguren bijvoorbeeld hun reiskosten vergoed krijgen of hun huurtoeslag behouden als zij een kind of jongere in huis nemen.

Versnellen door ruimte en verbinden

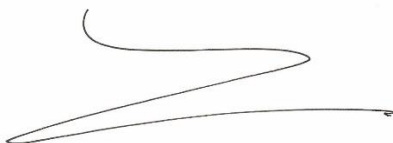
Het is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de professionals, zorgaanbieders, gemeenten en branches om een versnelling te realiseren en aan bovenstaande aangedragen belemmeringen en oplossingsrichtingen te werken. Het is een veranderopgave waarbij aandacht moet zijn voor de verschillende dilemma's.

Net als in de jeugdhulp zelf, is het van groot belang dat ook bij deze veranderopgave professionals en jongeren, ouders en naasten ruimte krijgen om gezamenlijk te bepalen wat voor hen de juiste ondersteuning door de juiste personen is. Het versterken van het gewone leven van een jongere en een gezin en het behouden van eigen regie staat daarbij centraal. Enerzijds vraagt dat om een mindshift bij (een deel van de) jeugdhulpprofessionals, anderzijds moeten we ervoor waken dat we het samenwerken met steunfiguren niet gaan institutionaliseren en in 'onze systeemwereld' halen. Zoals in het begin van deze brief aangeduid zijn dit 'gewoon' mensen rondom een jongere en een gezin die graag willen dat het goed met hen gaat.

Dit najaar organiseert de BGZJ daarom samen met de beroepsverenigingen een expertmeeting waar we de kansen en dilemma's van het samenwerken met informele steunfiguren uitdiepen. We gaan dit doen met organisaties die al stappen hebben gezet zoals R-ACT en JIM, professionals en met partners uit het veld die de inzet van steunfiguren een warm hart toedragen (zoals stichting Het Vergeten Kind). Uiteraard betrekken we jongeren, ervaren steunfiguren en ouders hierbij. We gaan goede voorbeelden delen en uitdragen. En vooral leren van de verschillende ervaringen die er in de gehandicaptenzorg, jeugdggz en verslavingszorg, jeugd- en opvoedhulp en jeugdbescherming zijn opgedaan. Door te leren van al deze ervaringen en die kennis en expertise toe te passen kunnen we het werken met steunfiguren in de jeugdhulp op een goede manier verder brengen.

Graag bespreken wij onze ervaringen en aanbevelingen met u tijdens het bestuurlijk overleg van Zorg voor de Jeugd op 12 november a.s.

Met vriendelijke groet,
namens de Branches Gespecialiseerde Zorg voor Jeugd (BGZJ)

Hans Spigt
voorzitter Jeugdzorg Nederland